

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Luovuutta!

Taide- ja kulttuurikasvatuksen menetelmäoppaan tuottaminen

Sanni Soininen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

11/2011

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU
Kansalaistoiminta ja nuorisotyö

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Sanni Soininen	Sivumäärä 35 ja 28 liitesivua
Työn nimi Luovuutta! Taide- ja kulttuurikasvatuksen menetelmäoppaan tuottaminen	
Ohjaava(t) opettaja(t) Jukka Määttä	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Kulttuuriyhdistys Väristys ry/Tiina Västilä	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyöni aiheena oli Luovuutta! taide- ja kulttuurikasvatuksen menetelmäoppaan tuottaminen. Tuotos, Luovuutta! taide- ja kulttuurikasvatuksen menetelmäopas monikulttuuriseen nuorisotoimintaan, on toteutettu toiminnallisena opinnäytetyönä. Opas perustuu käytännön kokemuksiin taide- ja kulttuurikasvatuksen menetelmien käytöstä maahanmuuttajanuorten kanssa. Ulkoasun toteutus oppaaseen tehtiin ammattitaitoisen kuvittajan kanssa ja opasta painettiin jaettavaksi nuoriso- ja maahanmuuttajatyön tekijöille. Työ on osa Katso! – Koko maailma tässä ja nyt -projektin päätöstä. Kulttuuriyhdistys Väristys ry:n Katso! -projekti on tarjonnut taide- ja kulttuuri-toimintaa nuorille, kotoutumisen alkuvaiheessa oleville maahanmuuttajille Jyväskylässä. Menetelmäoppaan toteutus alkoi tilaajan toiveesta jättää muiden nuorisoalan tekijöiden käyttöön kirjallista aineistoa projektin päätyttyä. Lisäksi opas löytyy ladattavana tiedostona yhdistyksen Internet-sivuilta: http://siperia.info/. Oppaan tuottamisen prosessi päättyy Katso! -päättöseminaariin marraskuussa. Julkaisu ja oppaan esittely nuorisotyön tekijöille tapahtuu sen yhteydessä. Tämän jälkeen opasta jaetaan myös yhdistyksen sisällä.</p> <p>Menetelmäopasta kootessani lähtökohtana menetelmien valinnalle oli koota monipuolinen opas ja tarjota kaikille ryhmänohjaajille luovia menetelmiä riippumatta ohjaajan perehtyneisyydestä taide- ja kulttuurikasvatukseen. Luovuutta! -opas sisältää menetelmiä useasta aiheesta. Edustettuina ovat kuvataide, musiikki, käsillä tekeminen, valokuvaus, draama, sanataide, tanssi, ryhmän suunnittelutyökalut, rentoutus- ja tutustumisharjoitukset. Opas tarjoaa työelämästä lähtöisin olevan, tiukasti käytännönläheisen työkalun monikulttuurista nuorisotyötä ohjaaville ammattilaisille, opiskelijoille sekä taide- ja kulttuurikasvatuksen sekä yhteisötaiteen aiheista kiinnostuneille. Oppaassa ohjaajaa kannustetaan nuorille tärkeiden teemojen käsittelyyn soveltamalla oppaan menetelmiä. Yleisellä tasolla menetelmien kautta ohjaajat voivat tarjota nuorelle tilaa tehdä omia luovia ratkaisujaan sekä vahvistaa osallistumisen ja onnistumisen kokemuksia.</p> <p>Valitsin oppaan sisällön projektin työpäiväkirjoista sekä taide- ja kulttuurikasvatuksen menetelmäoppaista. Opinnäytetyön teoriaosio perustuu taide- ja kulttuurikasvatukseen ja näkökulmiin, jotka painottavat luovuuden merkitystä nuoren kokemusmaailmassa sekä identiteettikysymysten käsittelyä taiteen avulla. Lisäksi teoria perustelee yhdenvertaisen osallisuuden merkitystä nuorisotyössä sekä kulttuurin harrastamisen hyvinvointia edistäviä vaikutuksia. Nuorten palaute ja reaktiot taidepainotteisiin menetelmiin olivat myönteisiä. Havainnoin maahanmuuttajanuorten toiveita kerhotoiminnan aikana keväällä 2011 ja kartoitin nuorten mielipiteitä laajemmin yläkouluikäisille suunnatulla harrastuskyselyllä.</p>	
Asiasanat yhteisötaide, taidekasvatus, monikulttuurisuus, nuorten taide	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme of Youth Work and Civic Activities

ABSTRACT

Author Sanni Soininen	Number of Pages 35+28 attached
Title Creativity! Producing an arts and culture education guidebook for multicultural youth work	
Supervisor(s) Jukka Määttä	
Subscriber and/or Mentor Kulttuuriyhdistys Värästys ry/Tiina Västilä	
<p data-bbox="225 698 347 723">Abstract</p> <p data-bbox="225 763 1444 1128">The subject of my thesis is producing an arts and culture education guidebook for multicultural youth work. The end product, Creativity! An arts and culture education guidebook for multicultural youth work was produced using practical methods. Kulttuuriyhdistys Värästys ry brings cultural youth work close to youth in Jyväskylä. Katso! project as part of the NGOs work is specifically aimed at immigrant youth. The guidebook is based on the practical work and methods used during Katso! project with immigrant youth. At best, the cultural youth work of NGOs can help the youth towards being an active person in society. The visual appearance was planned in co-operation with a professional visual artist who later designed the images. The end product aims at leaving behind professional knowledge of working with multicultural groups. It is easy to pass on within the organization as well as being useful in planning practical work with the target group. The guidebook was printed and will be handed out to professionals of youth instructors and multicultural work at the final seminar of Katso! project in November of 2011. The electronic version of the guidebook can be found at http://siperia.info/.</p> <p data-bbox="225 1169 1444 1413">The Creativity! guidebook aims to provide a wide selection of methods easy to use with multicultural groups. It is aimed at instructors, students and anyone interested in incorporating community art or arts and culture education in their work with groups. The methods in the guidebook are creative in nature including painting, arts and crafts, photography, music, dance, drama, creative writing, planning, relaxation, and warming-up exercises. The guidebook includes practical methods for instructors in the field of youth work. It is a useful tool for instructors enthusiastic about the subject in different operating environments. Any instructor enthusiastic about creative methods is able to apply these methods without previous knowledge of arts and culture education.</p> <p data-bbox="225 1453 1444 1749">The guidebook mixes community art and arts and culture education methods. Methods used in work with multicultural groups are the core of the guidebook. The theory of my thesis is mainly based on arts and culture education, their values and the view that using creativity will positively affect the forming of a young people's identity and offer them an experience of being heard. It's crucial to include every young person equally in cultural as well as in any form of youth work and use culture as means to improve a person's well-being. The instructor can use these methods in getting the youth to open up and they are able to apply the methods as they are, or combine them with their own knowledge of the group in question. The methods are chosen based on positive feedback from young people who have participated in arts and culture based activities. Through observation and an enquiry I got insight to the preferred hobbies amongst junior high school youth.</p>	
Keywords community art, arts education, multicultural, youth art	

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

1 JOHDANTO	5
2 TYÖELÄMÄYHTEISTYÖ	7
3 TAIDE- JA KULTTUURIKASVATUKSEN LÄHTÖKOHDAT	8
3.1 Yhteisötaide	10
3.2 Taide- ja kulttuurikasvatus	11
3.3 Luovuus itseilmaisun välineenä	12
3.4 Nuoret, taide ja identiteetti	14
3.5 Yhdenvertaisuus osallistua	14
3.6 Kulttuurin merkitys hyvinvoinnille	16
4 OPPAAN TUOTTAMINEN OPINNÄYTTEENÄ	17
4.1 Toiminnallisen työn luonteesta	18
4.2 Aineiston keruu	18
4.3 Aineiston valinnasta analysointiin	19
4.4 Menetelmäoppaan rakenne	20
4.5 Taustatyönä kysely	21
4.6 Julkaisu, levitys ja kustannukset	23
4.7 Menetelmäopas työelämätilaajan näkökulmasta	23
5 ARVIOINTI	25
5.1 Suunnittelu	25
5.2 Teksti ja kuvat	26
5.3 Tarvetta objektiivisuudelle?	27
5.4 Lukijoiden kommentit	28
6 POHDINTA	28
LÄHTEET	31
LIITTEET	35

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheena oli tuottaa Luovuutta! taide- ja kulttuurikasvatuksen menetelmäopas monikulttuuriseen nuorisotoimintaan. Menetelmäopas jää jaettavaksi kaikille monikulttuurista nuorisotyötä ohjaaville ammattilaisille ja kaikille taide- ja kulttuurikasvatuksen sekä yhteisötaiteen aiheista kiinnostuneille. Menetelmät sopivat käytettäväksi ohjattaessa niin monikulttuurisia kuin muitakin nuortenryhmiä ja ne ovat sovellettavissa kunkin kohderyhmän mukaan. Oppaassa on menetelmiä tutustumiseen, toiminnan suunnitteluun ja lopetukseen. Taiteen menetelmiä oppaassa on kuvataiteen, musiikin, käsillä tekemisen, sanataiteen, tanssin ja draaman alueilta.

Kokemuksiin perustuvat, nuoria innostaneet menetelmät halutaan jättää ammattilaisten sekä uusien ohjaajien että alan opiskelijoiden käyttöön. Toteutin opinnäytetyöni Jyväskylässä toimivan Kulttuuriyhdistys Väristys ry:n Katso! – Koko maailma tässä ja nyt -projektin 13–17 -vuotiaalle maahanmuuttajanuorille suunnatun toiminnan kokemuksista. Katso! -projekti toteutettiin vuosina 2009–2011 Suomen Kulttuurirahaston Myrsky-hankkeen tuella. Kulttuuriyhdistys Väristys ry tekee taide- ja kulttuurityötä osallistavalla otteella nuorten parissa. Katso! -projekti perustuu yhteisötaiteen tekemiseen ja taide- ja kulttuurimenetelmien käyttämiseen nuorten säännöllisessä kerho- sekä leiritoiminnassa. Opas on osa Katso! -projektin päätöstä, jättäen konkreettisen, jaettavan tuotoksen projektin päättymisen jälkeen.

Opinnäytetyö ja tuotos ovat toteutettu toiminnallisena opinnäytetyönä. Vastasin tuottajana oppaan kirjallisesta sisällöstä ja menetelmien valinnasta. Yhteistyössä kuvittajan ja tilaajan kanssa oppaasta muodostui monipuolinen kokonaisuus. Kiinnostukseni taidemenetelmiä ja niiden soveltamista kohtaan ohjasivat aiheen valintaan. Tärkeää oli myös oppaan hyödynnettävyys myöhemmin ammattialalla. Näiden seikkojen yhdistäminen loi päätöksen tuottaa menetelmäopas, jossa näkyisi kokemusten kautta saatu osaaminen maahanmuuttajien taidetoiminnassa. Maahanmuuttajatyö aikuisten parissa oli minulle ennestään tuttua kehittämisprojektista ja luovat taidemenetelmät suuntautumisopinnoistani sekä harjoitteluista. Olen ollut läpi opiskeluaikani innostunut taide- ja kulttuurimenetelmien käyttämisestä ohjaustyössä. Katso! -projektin kautta näin itselleni uudenlaisen

työmuodon, jossa yhdistyivät maahanmuuttajanuorille kohdennettu työ ja taiteen menetelmät. Luova tekeminen on monelle henkinen voimavara ja sen avulla nuoret voivat kertoa itselleen tärkeistä aiheista.

Katso! -projektin aikana käytössä olleet taide- ja kulttuurimenetelmät, vinkit niiden käyttöön monikulttuuristen nuorten kanssa ja linkki- sekä kirjavinkit muodostavat oppaan nuorten ryhmiä ohjaaville ja nuorisotyötä tekeville. Opas on rakennettu siten, että sitä on helppo lukea. Lukija voi olla aiheesta ennestään tietävä tai siitä kiinnostunut. Opas sisältää menetelmiä, jotka eivät vaadi ohjaajalta ammattitaitoa tietyn taiteenalan saralla. Menetelmien käyttäminen ja soveltamisen mahdollisuudet ulottuvat laajalle. Oppaassa menetelmien yhteydessä ohjaajaa kannustetaan soveltamaan ja yhdistelemään menetelmiä toistensa kanssa. Eri ryhmillä olevat erilaiset tavoitteet ohjaavat ryhmän suunnittelua ja siksi niiden toiminnassa on tärkeää ottaa huomioon kyseiselle ryhmälle parhaiten sopivat toimintatavat. Esimerkkinä voisi olla että maahanmuuttajataustaisten nuorten kanssa suositaan non-verbaaliin viestintään pohjautuvia menetelmiä kielitaitotasosta johtuvien erojen takia.

Nuorisotyöntekijät kohtaavat monikulttuurisia ryhmiä ja yksilöitä. Maahanmuuttajataustaisten nuorten määrä lisääntyy kulttuurisen nuorisotyön saralla kuten muuallakin ja nuorille suunnattuun kulttuuritoimintaan ohjautuu yhä useampia monikulttuurisia nuoria. Taiteen käyttäminen yhdistää nuoria kulttuuritaustaan katsomatta ja tällainen yhteinen tekeminen toimii kotoutumisen alkuvaiheessa nuoria yhdistävänä ja vahvistavana tekijänä. Alkuvaiheessa uuteen ympäristöön tulevat nuoret tarvitsevat omaa ohjattua ja kohdennettua toimintaa sekä ohjausta vapaa-ajan harrastustoimintaan kiinnittymisessä.

Opinnäytetyöprosessi alkoi aiheen valinnalla kevättalvella 2011. Prosessi päättyi saman vuoden marraskuussa Katso! päätösseminaarin yhteydessä, jossa opas julkaistaan ja sitä levitetään nuoriso- ja maahanmuuttajatyötä tekeville. Oppaan kirjallisen sisällön valitsin projektin ohjaajien työpäiväkirjoista sekä taide- ja kulttuurikasvatuksen menetelmäoppaista. Nuorten toiveiden kartoittamiseen käytettiin yläkouluikäisille tehtyä kyselyä taide- ja kulttuuriharrastuksista. Oppaan visuaalinen

ilme ja ulkoasu suunniteltiin yhdessä, toteutuksesta vastasi ammattitaitoinen kuvittaja-taittaja.

2 TYÖELÄMÄYHTEISTYÖ

Opinnäytetyöni tilaaja on Kulttuuriyhdistys Väristys ry. Yhdistys on perustettu vuonna 2000. Kulttuuriyhdistys Väristys ry on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton. Väristyksen toiminnan tarkoituksena on edistää nuorten kulttuuriharrastusmahdollisuuksia Jyväskylässä. Toimintaa, apua, laitteita ja tiloja 13–29-vuotiaille nuorille tarjotaan omaehtoisen harrastamisen tiloissa, Kulttuuriklubi Siperiassa. Siperia on suunnattu nuorten omille kulttuuri- ja taideharrastusryhmille. Nuoret ovat suunnitelleet luovan toiminnan tilaa itse ja vaikuttavat toimintaan toiveillaan. Kulttuuriklubilla on omatoimisten ryhmien lisäksi ohjattua taide- ja kulttuuritoimintaa kuten kerhoja, kursseja ja luovaa tekemistä. Toiminnassa on ohjaajina taiteen ammattilaisia sekä pidemmälle ehtineitä harrastajia. (Kulttuuriklubi Siperia 2011; Jyväskylän kaupungin kulttuuripalvelukeskus 2005, 28.)

Nuorten tekemä taide siirtyy säännöllisesti kaupunkilaisten näkyville mm. puistoihin, kaduille, museoihin, kouluihin ja koteihin. Paikalle tulemisen ja osallistumisen kynnykset ovat matalia nuoria varten. Myös nuorilla, jotka eivät ole mukana muissa luovan toiminnan ja kulttuuriharrastamisen muodoissa, pitäisi olla mahdollisuus omannäköiseen itsensä ilmaisuun. Väristys ry tekee yhteistyötä paikallisten nuoris- ja kulttuurialan toimijoiden- sekä taidelaitosten, kuten museoiden kanssa. (Kulttuuriklubi Siperia 2011.)

Jyväskylän seudun lastenkulttuuripoliittinen ohjelma vuodelta 2005 toivoi yhdistysten vastaavan nousseeseen tarpeeseen toteuttaa monikulttuurisille nuorille kohdennettua toimintaa. Ohjelman ilmestymisen aikaan on todettu, että Jyväskylän seudulla etnistä monikulttuurisuutta oli otettu huomioon vain vähän kulttuuripalveluissa ja niiden suunnittelussa. Viitisen vuotta sitten seudun maahanmuuttajien yhdistykset olivat niitä harvoja tahoja, joilla oli kohdennettua toimintaa maahanmuuttajille. (Jyväskylän kaupungin kulttuuripalvelukeskus 2005, 32.)

Katso! – Koko maailma tässä ja nyt on osa Väristys ry:n toimintaa. Projekti perustuu maahanmuuttajanuorten yhteisötaiteen tekemiseen. Projektin toiminta on suunnattu 13–17 vuotiaille maahanmuuttajanuorille ja se perustuu yhteisötaiteen tekemiseen. Projektin kesto on huhtikuusta 2009 vuoden 2011 loppuun. Kulttuurisensitiivinen työote on olennainen osa kohdennettua toimintaa. Katso! tavoittaa maahanmuuttajanuoria ja heidän perheitään ja pyrkii luomaan nuorille yhä matalampaa osallistumisen kynnystä säännöllisesti kokoontuviin ryhmiin ja leiritoimintaan koulujen loma-aikoina. He pystyvät projektin työn kautta osallistumaan toimintaan sekä omilla harrastusryhmillään että tulemaan mukaan nuorten harrastusryhmiin ja taideprojekteihin. (Väristys ry:n esittely 2011.)

Katso! nuoret ovat monikulttuurisia ja kielitasoltaan toisistaan eroava ryhmä. Kulttuurien huomioiminen ja kielitaidon tasosta johtuvien ryhmänohjaamisen ominaispiirteet on siksi otettava huomioon toiminnassa. Katso! toimintaa ohjaa lisäksi vahvasti osallistava ohjausote nuoriin. Nuorilta kerätyn palautteen ja ideoiden perusteella toimintaan tulee lisää elementtejä sekä vastuuhjaajan, vierailevien ohjaajien että nuorten vetämän vertaisohjaamisen kautta. Projektin kautta luodaan osaamista ja kokemusta maahanmuuttajanuorten kanssa tehtävistä ja monikulttuurisista kulttuuri- ja taideprojekteista. Tällä osaamisella yhdistyksen toiminnassa voidaan ottaa huomioon ja tavoittaa entistä paremmin myös maahanmuuttajanuoret. (emt.)

3 TAIDE- JA KULTTUURIKASVATUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Teoriana opinnäytteeni ja tuotoksen pohjalla ovat olleet taide- ja kulttuurikasvatuksen, nuorisotyön sekä nuorten kanssa toteutetut yhteisötaideprojektien kuvaukset. Teoriat käsittelevät taiteen tekemisen osallistavaa vaikutusta sekä luovan taiteen myönteistä vaikutusta nuoren identiteettityöhön. Nuorelle on tärkeää huomata, että kukin voi luoda oman määritelmänsä siitä, mikä on luovuutta ja niin merkittävää, että sen haluaa muille esittää. Seuraavissa alaluvuissa avaan tarkemmin käsitteet

yhteisötaide, taide- ja kulttuurikasvatus sekä monikulttuurisuus. Sivuan myös oppaassa esiteltyjä kulttuurisen nuorisotyön ja monikulttuurisen nuorisotyön käsitteitä. Ne ovat opinnäytteeni tilaajan työn taustalla vaikuttavia tekijöitä ja ohjasivat arvoina menetelmäoppaan sisältöä. Analysoimani aineisto sekä taide- ja kulttuurikasvatuksen teoria painottaa merkitystä, joka luovuudella ja osallisuuden mahdollisuuksilla nuorisotyössä on.

Osallisuus luo yhteenkuuluvuuden tunnetta ja vahvistaa yksilöä hänen toimiessaan ympäröivässä yhteiskunnassa ja omassa yhteisössään. Nuoria ohjaavat ammattilaiset kohtaavat työssään identiteettiään ja taitojaan pohtivia nuoria. Se, että nuorten ryhmiin osallistujat pääsevät vaikuttamaan toiminnan suunnitteluun ja tavoitteisiin alusta lähtien, vahvistaa ryhmään kuulumisen tunteita ja sitouttaa nuoria jatkamaan toiminnassa. Vaikka ohjaajat eivät aina ole kasvattajia, voivat he käyttää taidekasvatuksen menetelmiä ja käydä nuoren kanssa keskustelua, joka voi johdatella nuorta uusiin oivalluksiin.

Luovuutta! menetelmäoppaan sisältö on laadittu siten, että niiden toteuttaminen onnistuu kaikilta ohjaajilta. Ne eivät vaadi taidekasvatuksen tutkintoa tai muun taiteenalan teknistä osaamista vaan innostusta ja halua kokeilla, soveltaa ja tarttua aiheeseen. Yhteisöllisen ja monikulttuurisen kulttuurikäsityksen luominen on tärkeää kun puhutaan alati muuttuvasta maan kulttuuriympäristöstä. Taide ja hyvinvointi ovat yhteydessä toisiinsa. Taiteellisella toiminnalla ehkäistään syrjäytymistä ja kulttuurin harrastamisen on todettu edistävän hyvinvointia. (Jyväskylän kaupungin kulttuuripalvelukeskus 2005, 9-13; Opetusministeriö 2009, 16.)

Nuorisotyössä taide ja kulttuuri avaavat tietä nuoren omaan maailmaan, antavat nuoren tulla nähdyksi ja jakaa jotain omaa muiden kanssa. Yhdessä tehden maailman hahmottaminen tapahtuu tavoilla, joita yksin on vaikeampaa saavuttaa (Janhunen 2006, 42–43). Luovat menetelmät pohjaavat prosessin merkitykseen, eivät lopputulokseen. Henkilökohtaisen luovuuden esiin tuominen voi vaatia esiin houkuttelua, mutta löydettyäessä ne ovat apuna itseen tutustumisessa. (Mesiäinen 2006, 104.) Taidetyöskentelyyn kuuluu uuden merkityksen antaminen omille tai yhteisön ongelmille, itselleen henkilönä tai ratkaisemattomille tilanteille.

Taidekasvatus tarjoaa keinon kasvattaa osallistujia entistä avoimempiin ihmis- ja yhteiskuntakäsityksiin. Näiden tavoitteiden kanssa voi työskennellä kuka vain ohjaajana toimiva sopivien tapojen kautta. Menetelmien ei tarvitse sisältää taiteen sääntöjen opiskelua, eikä oikean tekniikan hiomista huippuunsa. Sen sijaan taiteen kautta voi löytää tapoja nähdä maailmaa vieraidenkin ihmisten näkökannalta. (Sava 2007, 92–122.) Robert Nadeau (1993) artikkelissaan kannustaa visuaalisten ilmaisukeinojen käyttöön sosiaalityössä ja muissa herkkiä asiakkaista kohtaavissa ammateissa. Niiden hyötyihin kuuluu se, että ne laajentavat yksilön katsantokantaa maailmaan.

Monikulttuurisuus ja nuorisotyö liittyvät yhä useammin toisiinsa. Monikulttuurisuus tarkoittaa eri kulttuurisia ja kielellisiä taustoja edustavien ryhmien tasa-arvoista rinnakkaiseloä. Viime aikoina ovat yleistyneet myös käsitteet monimuotoisuus ja moniarvoisuus, jotka viittaavat ihmisten erilaisuuden huomioimiseen laajemmin. Monikulttuurisuus- ja moniarvoisuusajattelun lähtökohta on, että vaikka ihmiset ovat erilaisia, he ovat yhdenvertaisia suhteessa toisiinsa. Monikulttuurinen nuorisotyö on suunnattu kenelle tahansa nuorelle. Siihen osallistuu nuoria tai työntekijöitä, jotka ovat kasvaneet useamman kuin yhden kulttuurin vaikutuspiirissä. Toiminta ei ole yksinomaan monikulttuurisille nuorille suunnattua vaan toiminnassa voi olla mukana monikulttuurisia sekä kantaväestön nuoria. (Ahaa! 2011; Laitinen 2010; Kivijärvi & Harinen 2008.)

3.1 Yhteisötaide

Yhteisötaidetta on määritelty useiden kriteerien mukaan. Laajana käsitteenä yhteisöllistä ja sosiaalista taidetta kutsutaan nimellä yhteisötaide. Niiden rinnalla käytössä ovat myös uusi julkinen taide, poliittinen taide, sosiaalinen taide, sosiaalisesti sitoutunut taide, aktivistitaide, uusi yhteisötaide, keskustelutaide ja performatiivinen taide. (Lintervo 2011.) Taidepohjaiset hankkeet nimetään useimmiten toteuttajan määritelmän ja eri tavoin toteutettujen menetelmien mukaan. Soveltavat ja luovat keinot, yhteisön rakentaminen ja kehittäminen ja ilmaisun keinoin ihmisen aseman tutkiskelu ovat yhteisiä piirteitä hankkeille. Yhteisötaiteen tekemistä voidaan tarkastella projektina, jossa keskustelun kautta saavutetaan läheisyyttä ja

läsnäolon kokemuksia. Moninaisilla keinoilla pyritään saavuttamaan sosiaalisia, kulttuurisia ja terveydellisiä päämääriä. Osana yhteisötaidetta onkin taiteen laaja soveltaminen niin kasvatuksen kuin sosiaalityön aloilla. Syrjäytymiseen tai uupumukseen puuttuminen ja monikulttuurisuuden edistäminen toimivat samoin lähtökohtina taiteen ja sosiaalityön rajoilla tehtävälle työlle. (Bardy & Känkäinen 2005, 148-151; Kantonen 2005, 58)

Yhteisötaide tuo taiteen lähemmäs niin tekijäänsä kuin kokijaansa. Se yhdistelee, muokkaa, ottaa kantaa, jättää jäljen ja voi sijoittua julkiseen paikkaan. Se on keino huomata oma luovuutensa ja ottaa tilaa ilmaisulle, sekä tehdä se näkyväksi muille. (mt., 148-151.) Yhteisötaidetta voi olla mukana paikallisten yhteisöjen kehittämissuunnitelmissa, jotka tähtäävät ympäristön laadun parantamiseen ja kohtaamispaikkojen elävöittämiseen (Lintervo 2011). Haapala (1999, 79-81) kutsuu yhteisötaidetta koko ajan muuttuvaksi projektiksi, jossa yleisönä liitytään teokseen eli ollaan jollain tavalla osa teosta muokaten sitä.

3.2 Taide- ja kulttuurikasvatus

Taide- ja kulttuurikasvatus on ihmisten vahvistamista, aktivointia osallistumiseen, itsensä ilmaisua sekä yhteisöllisyyden rakentamista. Taiteen avulla annetaan uusia merkityksiä ja sen kautta voidaan löytää tapoja nähdä maailmaa eri näkökulmista. Lähtökohtana taidekasvatukselliselle työlle voi olla taidekentän ulkopuolelle kurottaminen ja sosiaalisen hyvinvoinnin luominen yhteistyössä muiden alojen kanssa. (Bardy ym. 2005, 150-152.) Jokaisen tulisi voida olla omalla osaamistasollaan mukana ja saada mahdollisuus harjoitella taitojaan taiteilijan tai ohjaajan ohjauksessa. Kaikilla on tarve esittää oma tulkintansa käsiteltävästä aiheesta ja luovien keinojen kautta voidaankin antaa tällainen tilaisuus kertoa omista töistään muille. Tavoitteena on, ettei kenenkään tarvitse todistaa osaamistaan, eikä tarvitse osata teknisiä taitoja vaikkapa kuvaamataidosta osatakseen kertoa jotakin omasta kokemusmaailmastaan teoksensa kautta. Taiteellisen lahjakkuuden tasosta välittämättä nuorten on tärkeää onnistua ja kokea arvostusta töistään.

Kalhama (2006, 122–125) kokee että taide on lähinnä tulkintojen ja merkitysten etsimistä itsestä enemmän kuin taidekasvatuksen perustana olevaa taiteen opettelua. Taide voi keskustella katsojan kanssa mielipiteitä herättävällä tavalla, nostaa esiin ongelmia ja houkuttelee katsojaa analysointiin. Taiteen ansiosta parhaimmillaan herää arvokeskustelua, joka johtaa muihin kulttuurikasvatuksessa tärkeisiin aiheisiin kuin taide. Tällaiseen keskusteluun voivat osallistua kaikki, ja siinä osallistuessa kasvaa samalla yhteisön ja yksilön itsetuntemus sekä tapahtuu kulttuurista kasvua kun kokemuksia jaetaan taiteen kautta. Hiltunen (2009) näkee, että tuotettujen teosten esittäminen muille ryhmässä tai yleisölle, voi olla voimaannuttava kokemus yksilölle jo sinälläänkin. Tunne voi kasvaa siten, että se auttaa luomaan yhtenäisyyttä ryhmän kesken. Tuotokset kertovat tekijän mielestä jotain tärkeää ja niiden esittäminen välittää haluttua sanomaa yleisölle. (Hiltunen 2009, 255–257.)

Tuliainen (2006) mukaan kulttuurisen nuorisotyön tärkeimmät tavoitteet ovat toimivien keinojen löytäminen ja kehittäminen sekä seuraavat päämäärät: voimaannuttaminen, yhteiskunnallinen toimijuus, kansalaiseksi kasvattaminen ja maailmankansalaiseksi kasvattaminen. Kulttuuri on tärkeä osa elämää ja kulttuurinen nuorisotyö tuo kulttuurin lähelle nuorta. Se tukee nuoren kasvamista ja antaa nuorelle parhaimmillaan elämän läpi kantavia tukipuita. Sen kautta löydetään itselle sopivat sosiaaliset verkostot, toisille se toimii tukena ammatinvalinnassa, ja osa saa terapianomaista apua tunteiden käsittelyyn. Kulttuuriharrastaminen edistää tutkitusti terveyttä. Kulttuurista on siis monia etuja yleensä, samoin nuorisotyön menetelmänä kulttuuri puhuu selkeästi omasta puolestaan. (Tuliainen 2006.) Taide vaikuttaa yksilöön sosiaalisen ja persoonallisen vuorovaikutuksen kautta. Useat taidepoliittiset linjaukset 2000-luvun puolella ovat ottaneet kantaa taiteen laaja-alaisen soveltavan käytön puolesta niin sosiaali-, terveys- kuin opetustoimen sisällä niin nuorten kuin aikuisten kanssa. (Bardy ym. 2005, 154–158.)

3.3 Luovuus itseilmaisun välineenä

Luovuudella ja taiteellisuudella on eroja. Luovuutta on yksinkertaisimmillaan omien ajatusten näkyväksi tekeminen. Luovuus sanaan yhdistyy kuitenkin paljon odotuksia

kauniista, taiteellisesta ja hienosti toteutetusta. (Sava 2007, 109.) Kaikki eivät koe osaavansa ilmaista itseään vahvasti sanallisesti tai sanojen käyttäminen on joissain tapauksissa vaikeaa. Luovuuden kanssa työskenneltäessä uudelleenmääritellään kysymyksiä. Niiden soveltaminen mahdollistaa herkälle tai epävarmalle henkilölle asioiden ilmaisemisen symbolisella tasolla, ilman tarvetta selittää itseään auki sanallisesti. Löytämällä tällaisen luovuuden, voi tuoda piirteitään esiin ja auttaa ymmärtämään itseään paremmin. Taide muodostaa siten vaihtoehdoisen keinon ilmaista kantansa. (Chamberlayne & Smith 2009.)

Kurjen (2005, 335) mukaan sosiokulttuurinen innostaminen on muun muassa ihmisten vahvistamista, aktivointia osallistumiseen, itsensä ilmaisua sekä yhteisöllisyyden rakentamista. Samoja tavoitteita voisi asettaa taide- ja kulttuurikasvatukselle. Taide- ja kulttuurikasvatusta käyttävissä hankkeissa ja projekteissa soveltaminen ja luovuuden käsittäminen laajasti ovat toiminnan perustalla vaikuttavia ajatuksia. Taide- ja kulttuurikasvatus on parhaimmillaan yksi merkittävä henkilökohtaisen hyvinvoinnin lähde ja herättää yksilön huomaamaan omia mahdollisuuksiaan. Sekä yhteisöt että yksilöt kokevat vahvistumista. Yksilön onnistuessa arkea lähelle tuoduissa taideprosesseissa, kokemus voi tuoda lähemmäs omaa yhteisöä ja viihtyminen osana yhteisöä paranee. (Hiltunen 2011, 35.)

Hyypä kokoaa useiden tutkimusten tuloksia yhteen ja kertoo niiden yhteneväisiä tuloksia: taide- ja kulttuuritoiminnalla on positiivisia vaikutuksia sosiaaliseen hyvinvointiin. Niiden kautta yksilö voi tuoda uusia osia omasta kulttuuristaan esille tai oppia muiden esille tuomasta. Luovin keinoin ihmisestä löydetään uusia voimavaroja. (Hyypä & Liikanen 2005, 104–124.) Kulttuurinen nuorisotyö keskittyy kehittävään vapaa-aikaan, siinä nuoria kannustetaan luovuuteen ja omien ideoiden sekä mielipiteidensä ilmaisemiseen. Kulttuurinen nuorisotyö tarjoaa tukea kasvuun ja identiteettityöhön ja kannustaa nuoria kehittämään omaa ilmaisua. (Jyväskylän kaupungin nuorisopalvelut 2011.)

3.4 Nuoret, taide ja identiteetti

Taide luo kohtaamisia eri kulttuureista olevien ihmisten välille. Se myös avaa tilaa kuulua johonkin ryhmään. Nuorille on tärkeää kuulua vertaisryhmään ja peilata identiteettiään muihin nuoriin. (Kantonen 2005.) Maahanmuuttajanuorilla identiteetin vahvistumisen vaiheessa korostuu kantanuorten kohtaamisen merkitys. Nuoret tavoittelevat elämässään uusia elämyksiä, itsenäisyyttä ja eheää identiteettiä. Taiteella voi olla merkittävä rooli näissä prosesseissa. (Tuliainen 2006.) Taiteen katsominen tai luominen johdattaa nuorta oman elämänsä ajankohtaisten kysymysten äärelle ja sen avulla voi erinäisin menetelmin vahvistaa ja käsitellä nuoren identiteetin rakentamista (Sava 2007, 121).

Maahanmuuttajanuorilla oman ja kulttuurisen identiteetin rakentaminen alkavat alusta jos he kesken murrosiän muuttavat uuteen kotimaahan. Sopeutuminen kahden kulttuurin väliin tuo aivan omanlaisiansa haasteita elämään. (Saves 2006.) Muihin nuoriin liittyminen voi viedä aikaa ja vaatia paljon uusia kykyjä kielitaidon ja kulttuuriympäristön tuntemisen osalta. Samaan aikaan he käyvät läpi kaikille nuorille tuttuja kasvun vaiheita. Luova toiminta voi auttaa identiteettikysymysten käsittelyssä ja varsinkin maahanmuuttajataustaisilla nuorilla identiteettiä vahvistavat ja identiteettityössä auttavat nuorisotyön muodot ovat merkityksellisiä. Kotoutumista ja muuhun nuorisoon liittymistä edistävä toiminta voi olla väylä sopeutua uuteen ympäristöön ja erityisesti liittyä kantasuomalaisten nuorten ohella nuorisotoimintaan nopeammin.

3.5 Yhdenvertaisuus osallistua

Onko kaikilla yhtäläinen mahdollisuus osallistua taidetyöskentelyyn? Maahanmuuttajien harrastus- ja kulttuuritoimintaan osallistuminen voi olla vähäisempää kuin muiden vertaisryhmän nuorten keskuudessa. Pohjolan (2009, 28) mukaan nuorisotyössä läpi toiminnan pyritään sosiaalistamaan nuoria. Nuoria ohjataan vapaa-ajan toimintoihin ja nuorta kiinnostaviin ja sopiviksi katsottuihin, kehittäviin harrastuksiin. Näissä sosiaalistuminen tapahtuu harrastustoiminnan kautta. Nämä yhteiskunnalliset toiminnot ovat yleisiä ja niitä suunnataan nuorille

positiivisen sosialisoinnin pyrkimyksestä. Yhdenvertaisuutta on myös riittävän tiedon saaminen. Palveluihin löytämistä parannetaan paremmalla tiedotuksella. Jyväskylässä museopalveluiden ja taidekasvatuksen yhtenä kehittämishaasteena on se, että maahanmuuttajille kohdistettuja museopalveluita ja taidekasvatusta koskevaa tiedotusta kehitetään. (Nurminen & Turtiainen 2006, 109–110.) Kulttuuritoimintaankin ohjautuu nuoria ystävien puheiden perusteella ja tuttujen suosituksesta. Siksi oikein kohdistetulla tiedottamisella voidaan tavoittaa tehokkaasti uusia nuoria. (Västilä 2011a.)

Kokemus maahanmuuttajista kulttuuriyhdistyksessä on osoittanut, että maahanmuuttajanuoria tulee mukaan toimintaan monista syistä. Yksi olennaisista tekijöistä on ystävien kanssa oleminen. Se vetää nuoria toimintaan. Sosiaaliset syyt vaikuttavat nuorten osallistumisintoon laajasti. Nuorille tarpeellisia sopeutumista edesauttavia asioita ovat kielen oppiminen ja kotoutuminen. Västilän mukaan Katso! -projektia vastaavaa taide- ja kulttuurikasvatuksen ja yhteisötaidemenetelmin toteutettua säännöllistä toimintaa samalle maahanmuuttajanuorten ikäryhmälle ei ole muualla Jyväskylässä tarjolla. (mt.)

Positiivinen sosialisointi on tarpeen maahanmuuttajataustaisille nuorille uuteen maahan sopeutumisen vaiheessa. Yhdenvertaista osallistumista edesauttavat projektit tarjoavat tilaa rakentaa uusia sosiaalisia suhteita. Kulttuurisesti samanlaiset ystävyysuhteet ovat tärkeitä nuorelle samalla kun uutena tulokkaana uudelleenrakennetaan kokemusta itsestä osana yhteisöä. Ystävyysuhteita maahanmuuttajataustaisilla nuorilla on sekä kantasuomalaisiin että muihin maahanmuuttajiin (Harinen 2005). Oman paikan etsiminen kulttuurisessa ympäristössä on nuorille samankaltainen murrosvaihe kuin identiteettiin liittyvät muutokset ja sen haasteellisuutta lisää se, että sopeutuminen ajoittuu muitakin elämänmuutoksia tuovaan murrosikään (Niemi 2009, 130–135).

Järjestöt ja nuorisotoimi toimivat nuorten kohtaamispaikkoina ja niissä nuoret tapaavat sekä oman ystäväpiirin jäseniä että muita ryhmiä. Opetusministeriön kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmassa järjestöille asetetaan odotuksia kohtaamaan ryhmiä. Monikulttuurista toimintaa tarjoamalla järjestöt vastaavat kysyntään lähentää kantanuoria ja maahanmuuttajataustaisia nuoria toisiinsa ja

edistää jälkimmäisen ryhmän nykyistä ja erityisesti kehittyvää osallisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa. Viitaten lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelmaan 2007–2011 Ilonen (2009) toteaa, että lasten ja nuorten keskuudessa yksi erityisessä syrjäytymisriskissä olevista ryhmistä on maahanmuuttajat, joille kohdennettu toiminta voi olla erityisen hyödyllistä kotoutumisen alkuvaiheessa. (Ilonen 2009, 9-26.)

3.6 Kulttuurin merkitys hyvinvoinnille

Taiteen tekeminen vaikuttaa ihmisen mieleen, avaa näkökulmia ja tuo kokemuksia muiden kokemasta kulttuurista. Tutkimustulokset osoittavat, että taiteelliseen prosessiin tekijänä tai kokijana osallistuminen poistaa stressiä, parantaa mielenlaatua ja auttaa tunteiden läpikäymisessä. Monet kokevat luovan voiman käyttämisen rentouttavana ja kannatettavana, omaan itseen keskittymisenä. Rentouden ja avautumisen kokemiseen on keinoja useilla taidealoilla. Kulttuurissamme yksilöltä vaaditaan ensinnä uskallusta heittäytyä luovuuteen ja siirtää itsensä arvioiminen syrjään, jotta luovuuskäsitys ja usko itseen taiteentekijänä heräisivät ja tulisi monipuolisemmaksi (Kuukasjärvi, Linnossuo & Sutinen 2011).

Kansalaisten osallisuuden lisääminen vahvistaa Hyypän mukaan epäsuorasti elämäntilannetta ja nopeuttaa yksilön läpikäymää kulttuurista ja sosiaalista muutosta. Valtaistaminen tai voimauttaminen tarkoittaa Hyypän määritelmän mukaan holistisessa terveystieteessä yksilöä, kansalaista kannustavaa otetta. Ne kumpikin lisäävät osallisuuden kokemusta ottamalla käyttöön yksilön tuntemia tai uusia voimavaroja ja hyödyntämällä niitä henkilökohtaisen terveyden alueella. Valtaistamista voidaan siis käyttää osana hyvinvoinnin lisäämistä. (Hyypä & Liikanen 2005, 104–124.)

Sosiaalinen, kulttuurinen ja symbolinen pääoma määrittelevät yksilöä ja hänen suhdettaan ympäristöönsä, sosiaaliseen asemaansa ja mahdollisuuksiinsa. Vähemmistöryhmien kanssa työskentelevät ammattilaiset kohtaavat ongelmiaan pohtivia nuoria henkilöitä ja voivat johdattaa taiteen käyttämiseen näihin ongelmiin perehtymisen keinona. Luovuudella on hyvin henkilökohtainen vaikutus yksilöön.

Kirjoittaminen tai maalaaminen antaa tavan käsitellä tunteita tai sosiaalisia kysymyksiä kannustavalla tavalla. Nuorille ilmaisu voi olla helpompaa kuin tunteista puhuminen, ja erinäisiin taideprojekteihin osallistuneet nuoret ovat kokeneet kuvallisen ilmaisun eheyttävänä toimintana ja sen myötä itseluottamuksen lisääntymistä. (Bardy 2005, 146; Bordieu & Passeron 1977.) Sosiaalisen pääoman lisääntyminen vahvistaa yksilöä. Taiteen prosessit voivat antaa kokemuksia tällaisesta vahvistumisesta.

4 OPPAAN TUOTTAMINEN OPINNÄYTTEENÄ

Opinnäytetyöprosessini alkoi aiheen valinnalla. Kulttuuriyhdistys Väristys ry tekee taide- ja kulttuurityötä osallistavalla otteella nuorten parissa. Aiheena opinnäytetyössäni on taidepainotteinen työ nuorten maahanmuuttajien kanssa. Tarkka aihe valikoitui vaihtoehdosta, joihin liittyivät maahanmuuttajanuorille tarjotut palvelut ja ohjeita antavan oppaan tekeminen. Toisina vaihtoehtoina olivat opas vapaa-ajan tarjonnasta nuorille maahanmuuttajille Jyväskylässä tai opas nuoria maahanmuuttajia työssään kohtaaville ammattilaisille.

Halusin toteuttaa toiminnallisen työn ja olin kiinnostunut taidemenetelmistä. Tärkeää oli myös oppaan hyödynnettävyys myöhemmin ammattialalla. Näiden seikkojen yhdistäminen loi päätöksen tuottaa menetelmäopas, jossa näkyisi kokemusten kautta saatu osaaminen maahanmuuttajien taidetoiminnassa. Toteutustavaksi valikoitui menetelmäopas nuorten ohjaajille ja muille heidän kanssaan työskenteleville. Päätökset oppaan sisällöstä ja painopisteistä muotoutuivat yhdessä Katso! -projektin vastuuvetäjän, Tiina Västilän kanssa. Päädyimme ko. oppaaseen sen jättämisen konkreettisen tuotoksen takia. Työelämän tilaajalla oli lisäksi aiempaa tietoa ja kokemusta organisaation työtä kehittävän menetelmäoppaan tuottamisesta. Opinnäytetyön tuotoksen sisällön kannalta suuressa roolissa oli työelämäohjaajan ohjaus ja vinkit oppaan tuottamiseen liittyvistä käytännön ratkaisuksista.

4.1 Toiminnallisen työn luonteesta

Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena voidaan tuottaa esim. laatukäsikirja, menetelmäopas, tapahtumapäivä tai toimintasuunnitelma. Siinä voidaan tuottaa yhteisölle uusia toimintatapoja, toimintamalleja, innostaa ja tehostaa toimintaa. (Eskola & Suoranta 2003.) Tämänkaltaisella työllä on aina tilaaja, ja tutkija toimii ulkopuolisena toiminnan tehostajana. Toimintatutkimuksen aikana ja sen jälkeen tapahtuvat toimenpiteet toteutetaan yhteistyön kautta. Tilaajan kanssa sovittu aihe voi olla kohdistettu vain tietylle yhteisölle, jolloin yhteisön toiminta ohjaa työn tekemistä.

Toiminnallisissa töissä käytettyjä tutkimusmenetelmiä ovat osallistuva havainnointi ja toimintatutkimus, joissa tutkija on osa tutkimaansa yhteisöä. Vapaamuotoiset haastattelut pyrkivät kuvaamaan, ymmärtämään ja tutkimaan merkityksiä (Alasuutari 2001, 146–151). Suunnitelman muuttuminen tai tarkentuminen prosessin edetessä on kuvaavaa tämänkaltaisille töille, ja sen mahdollisuus luo joustavuutta työn toteuttamiseen kun kesken työn on mahdollisuus tarkentaa suunnitelmaa sitä mukaa kun kerätystä aineistosta nousee uusia näkökulmia. (Heikkilä 2004, 18–21.)

Käytin omassa työssäni menetelminä kirjallisen aineiston läpikäymistä, kyselyä sekä osallistuvaa havainnointia. Osallistuvalla havainnoinnilla tarkoitetaan sitä, että tutkija jollain tavalla osallistuu tutkimansa yhteisön toimintaan. Joskus toiminnallista työtä varten kerätyt aineistot hankitaan siten että osallistutaan toimivana yksilönä aitoihin tilanteisiin ja joskus tehdään ulkopuolisena havaintoja. (Eskola & Suoranta 1998, 70, 99–100.) Lopuksi analyysillä, tässä työssä aineiston ryhmittelyllä, tiivistetään kaikki aineisto ja pyritään kasvattamaan sen informaatioarvoa luomalla siitä selkeää ja mielekästä (mt., 138–211).

4.2 Aineiston keruu

Aineistoa keräsin useammalla menetelmällä. Aineistona olivat Katso! -projektin vastuunjohtajan työpäiväkirjat. Ne sisälsivät päiväkirjamuodossa kuvauksia taide-, kulttuuri- sekä yhteisötaidemenetelmistä ja nuorilta saatua palautetta toiminnasta

kahden vuoden ajalta. Luin taide- ja kulttuurikasvatuksen oppaita, joissa esiteltiin samankaltaisia menetelmiä ja tutkin Internetistä löytyviä nuorisotyön menetelmäpankkeja. Kirjallisen aineiston läpikäymisen tueksi tein kyselyn yläkouluikäisille nuorille ToukoFest-tapahtuman yhteydessä 1.6.2011 Kyselyllä pyrin selvittämään, mitkä kulttuurisen nuorisotyön ja nuorten kulttuurin harrastamisen muodot nuoret kokivat mielekkäimpänä. Työelämän tilaajan asiantuntevuus maahanmuuttajanuorten kohtaamisesta on näkyvissä vinkkeinä toiminnan järjestämiseen. Näitä käytännön vinkkejä varten haastattelin projektin vastuuhjaajaa kokemuksista toiminnan ohjaamisesta monikulttuuriselle ryhmälle ja sen tarpeesta nuorille.

Varron (2005, 34–35, 136) mukaan elämysmaailmaa tutkittaessa ihmisten välisten ilmiöiden ulkopuolisena tarkkailu ei täysin onnistu, ja ennakko-oletukset määrittävät tutkijan ymmärrystä kyseisen ilmiön merkityksestä. Sen johdosta havainnoijan osan yhteisössä on oltava juuri yksi osa muuttuvaa organisaatiota eikä täydellisen eron tekeminen organisaatioon ole aina mielekästä. Varto (mt.) muistuttaa, että kun käytetään havainnointia, on tärkeää että osana tutkittavaa tai havainnoitavaa kohdetta tutkija tiedostaa omat ennakkoajatuksensa tutkittavaa ilmiötä kohtaan. Toimintatutkimuksessa on tärkeää tiedostaa, mikä on tutkijan roolin vaikutus kun aineistoa kerätään havainnoinnin kautta. Alasuutarin (2001, 95–101) mukaan tutkijan läsnäolon vaikutus on riippuvaista siitä, miten hyvin hän on integroitunut yhteisöön. Mitä pidemmän ajan hän on viettänyt tutkimassaan organisaatiossa, sitä vähäisempi vaikutus tutkijalla on tutkittavien käytökseen ja sitä todenmukaisempaa palaute ja käytös ovat. Jokaisessa vaiheessa olisi muistettava, että havainnot tehdessä ja niitä analysoidessa tutkija, tässä tapauksessa toiminnallisen opinnäytetyön tekijä, tarkastelee kriittisesti myös omia tapojaan arvioida organisaation ilmiöitä.

4.3 Aineiston valinnasta analysointiin

Työ eteni sisällön rajaamisella. Jaottelin valitut menetelmät oppaaseen aihealueittain ja oppaassa käsitelläänkin pääosin projektin työpäiväkirjoista esiin nousseita taiteen menetelmiä. Menetelmien sovellettavuus sekä muut taide- ja kulttuuri- sekä draamakasvatuksen menetelmäoppaat auttoivat rajaamaan sisältöä. Aineistona

käytetyt työpäiväkirjat ja oppaiden menetelmät keräsin yhteen ja valitsin sopivien otsikoiden, kuten draama ja musiikki alle. Aineiston käsittelyssä käytettiin teemoittelua. Teemoittelu oli hyvin soveltavaa menetelmien luonteen vuoksi. Sisältö on joissain kohdin kahden tai kolmen taiteen alueen välimaastossa yhdistellen esimerkiksi liikettä ja musiikkia tai musiikkia ja maalaamista. Päällekkäisyydet ovat taidekasvatukselle tyypillistä. Taidekasvatus ei tarkoituksenmukaisesti rajoitukaan pelkästään yhden alueen teknisten taitojen hiomiseen vaan pyrkii taiteenteorian ja ammatillisten rajojen yli (Kalhama 2006, 122–125).

4.4 Menetelmäoppaan rakenne

Lukija etsii oppaasta oppia, hyötyjä, työkaluja tai apua, ja tahtoo saavuttaa uuden tiedon avulla jotain itselleen tai työlleen. Oppaan rakenteessa käytetään opastavaa otetta ja kerrotaan asiat selkokielisesti. Alkuun on hyvä sijoittaa tuttuja asioita ja lisätä uudempia tai tuntemattomampia tietoja loppua kohden. (Rentola 2006, 93–99.) Oppaani rakentuu siten, että alun tutustumis- ja lämmittelymenetelmät ovat nuorisotyön ohjaajille tuttuja, tai niissä on jotakin samaa kuin usein käytetyissä menetelmissä. Jokainen ryhmä alkaa tutustua toisiinsa samalla tyylillä, nimet ja muiden ominaisuudet kiinnostavat. Myös lopun suunnittelu- ja rentoutusmenetelmät voivat olla tuttuja, joten uusi aines oppaassa sijoittuu alun jälkeen ja keskivaiheille.

Asiantuntijaa haastatellen haetaan lähdeaineistoa ja tukea teorialle, jota työssä käytetään. Konsultaatioaineisto lisää tässä työssä maahanmuuttajanuoriin liittyvän tiedon luotettavuutta. Aineistona haastatteluvastaukset ovat tukena päättelylle ja argumentoinnille. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 58.) Toiminta monikulttuuristen ryhmien kanssa -osio perustuu asiantuntijan haastatteluun. Opas sisältää vinkkejä monikulttuurista nuorisotyötä tekeville ohjaajille. Haastattelulla keräsin aineistoa monikulttuurisen nuorisotyön asiantuntijalta täydentääkseni olemassa olevia tietojani ja kokemuksiani työstä maahanmuuttajanuorten kanssa. Sain kommentteja oppaan sisällöstä myös projektin aiemmalta työntekijältä. Hänen huomionsa nuoria toimintaan sitovista syistä olivat hyödyllisiä samaisen osion vinkkien valinnassa. Asiantuntijoiden arviot nuoria innostavista ja ohjaajan kannalta tärkeistä seikoista tarjosi pohjaa oppaan Toiminta monikulttuuristen ryhmien kanssa - osiolle.

Oppaassa on nuorisotyön ohjaajalle runsaasti sisältöä. Sisältö on monipuolista koska osa menetelmistä on tuttuja ja helposti toteutettavissa. Osa sen sijaan vaatii aikaa valmisteluun ja ohjeistamiseen. Pidempiin menetelmiin voivat tarttua aiheesta innostuneet ohjaajat oman ryhmän resurssien mukaan, lyhyemmät sopivat esimerkiksi lämmittelyn ja rentoutuksen osalta kaikkien ryhmien perustoiminnan oheen. Oppaassa pyrin johdonmukaisesti korostamaan ohjaajan olemassa olevaa osaamista ja soveltamista. Kokeile! -ehdotusten avulla lukijaa ohjataan soveltamiseen esimerkkien kautta. Nämä soveltamisen esimerkit loin itse sellaiseen tarkoitukseen, että menetelmästä saa pidemmän tai monipolvisemmän version, jos ohjaaja siihen haluaa paneutua.

Oppaassa on käytetty kuvia keventämään ilmettä ja antamaan kuvallisia vihjeitä menetelmien käytännön toteutukseen. Tekstin avulla luodut tehostuskeinot havahduttavat lukijaa ja parantavat luettavuutta. Näin lukijan on mielekkäämpää seurata opasta. Korostukset, sitaatit ja esimerkit erottavat ja tuovat leipätekstiin ilmavuutta. (Jussila, Ojanen & Tuominen 2006, 52–53.) Lukijan silmä oppii seuraamaan tiettyjä elementtejä ja korostuksia ja oppii tiettyä teosta lukiessaan odottamaan sisällön järjestykseltä tiettyjä asioita. Siksi on tärkeää, että oppaassa toistuvat samanlaiset elementit odotetussa järjestyksessä, jotta selkeä kokonaisuus säilyy läpi oppaan. (Jussila 2006, 80.) Nuorten toiminnan aikana antama palaute ja lainaukset antavat lukijalle tietoa, mitä nuoret ajattelivat menetelmistä. Oppaassa sitaatteja on ripoteltu lukujen alkuun ja yläkoululaisten mielipiteet mielekkäimmistä taide- ja kulttuuriharrastuksesta tarjoavat näkökulmaa nuorten maailmaan. Rentola (2006, 106–107) opastaa kirjoittajaa perustelemaan oppaan sisältöä mielenkiintoisilla, muiden kuin ainoastaan kirjoittajan valitsemilla kannustavilla sanoilla tai sitaateilla.

4.5 Taustatyönä kysely

Kuinka nuoret määrittelevät kulttuurin? Kulttuuria on teatteri, kuvataiteet, tanssi, kädentaidot, kirjallisuus, graffitikilpailut sekä muut vastaavat ja liikunta. Kulttuuri on Tuliaisen (2006) mukaan siis aina lähellä jokaista, joko niin että sitä itse tuottaa

tekemällä tai kuluttaa jonkun toisen luomaa kulttuurielämystä. Lasten kulttuurikäsitteiksi on selvitetty 5. luokkalaisilta. Heidän käsityksensä kulttuuri-sanankäytöstä ovat laajat. Vuonna 2005 julkaisun kyselyn tuloksista ilmeni, että nuoret luokittelivat myös urheilun kulttuuriksi, aivan samoin kuin maalaamisenkin ja kielet. (Jyväskylän kaupungin kulttuuripalvelukeskus 2005, 11.)

Opinnäytetyöni taustatyönä tein kyselyn yläasteikäisille nuorille. ToukoFest-kysely oli suppea selvitys kyselyn muodossa. Sillä saavutettiin nuorten kommentteja suosituista taideharrastuksista. Kysely oli suunnattu Jyväskylän ja lähikoulujen nuorille ToukoFest-tapahtuman yhteydessä 1.6.2011., jolloin kävijät olivat yläkouluikäisiä. Katso! -projektin kohderyhmää ovat 13–17 -vuotiaat maahanmuuttajataustaiset nuoret. Heidän mielipiteitänsä olin saanut selville Katso! -projektin kautta. ToukoFest-kyselyllä kartoitin laajemmin saman ikäryhmän ajatuksia. Vastaukset antoivat suuntaa nuorten suosimista harrastuksista aihealueittain, ja niiden kautta varmistin itselleni aiheita, joita oppaaseen valitsin.

Kysely antoi monen alueen vastauksia ja osoitti, että nuorilla on laaja käsitys siitä, mitä kaikkea kulttuuri on. Selvitys osana opinnäytetyötä suuntaa tulevan työn sisältöä suunnitteluvaiheessa. Selvityksen tai kyselyn tavoitteena on selvittää laadullista sisältöä ja suunnata tulevan työn sisältöä, kuten toiminnallisessa opinnäytetyössä kyselyillä on tarkoitus (Vilkkä & Airaksinen 2003, 58). Omassa työssäni vastaukset johdattivat kiinnittämään oppaan suunnittelussa huomiota nuoria kiinnostaviin aiheisiin. Vilkkä toteaa toiminnallisessa työssä tehtävän selvityksen palvelevan juuri tässä tarkoituksessa. Analyysi selvityksen perusteella muodostetaan usein taulukoin, kuvioin tai prosenttein kuvaten (mt., 57–58).

Kysely tapahtui menetelmäoppaasta löytyvän ideapuun muodossa. Vastauksiin vaikutti osaltaan tapa, jolla nuoria pysäytettiin ja pyydettiin osallistumaan, kysymyksen ymmärrettävyys, kaveriporukan tai sen johtajan esimerkki, kiinnostus aihetta kohtaan ja esittelykojun näkyvyys. Sain myös urheiluvastauksia, joissa esimerkiksi laskettelu sai suuren suosion. Nämä olen jättänyt huomioimatta kun suunnittelin oppaan sisältöä rajatakseni pituutta ja pysyäkseen taidemenetelmien piirissä. Vastaajat kokivat myös urheilun kuuluvan kulttuurikäsitteeseen alle ja osa vastaajista koki sen tärkeimmäksi itselleen.

Kaikkiaan 50 nuorta vastasi kyselyyn. Vastauksia yhteensä tuli 60 osan mainitessa useamman harrastuksen. 75 % vastauksista sijoittui kulttuurin määritelmän alle, kuten Tulianen (2006) ja 5. luokkalaiset nuoret ovat sitä määritelleet. Saamiini vastauksiin sisältyi niin kirjoittamista, valokuvausta, ja internetin käyttöä. Loput 15 % olivat urheilua tai muuta järjestötoimintaa, kuten partiossa käymistä. Vastauksissa suosituimmat olivat musiikki, piirtäminen, maalaaminen, teatteri, valokuvaus kuvataiteilu, käsityöt, kirjoittaminen, graffititaide ja kielet.

4.6 Julkaisu, levitys ja kustannukset

Opas julkaistaan painettuna sekä Internetissä Kulttuuriyhdistys Väristys ry:n sivuilla: <http://www.siperia.info/>. Sinne oppaasta jää pysyvä linkki ja se on ladattavissa lukijan omalle koneelle PDF-tiedostona. Kuvitetun ja painetun oppaan ensimmäinen julkaisu tapahtuu opinnäytetyöseminaarissani marraskuun puolivälissä. Katso! -projektin päätösseminaari pidetään marraskuun 2011 lopulla. Siellä menetelmäopas esitellään toiminnallisten työpajojen kautta. Sitä jaetaan paikallisille nuoriso- ja maahanmuuttajatyön toimijoille, kuten maahanmuuttajanuorten kanssa työtä tekeville kansalaisjärjestöille ja monikulttuurista työtä tekeville järjestöille, nuorisotoimelle ja oppilaitoksille. Päätösseminaarin jälkeen linkkiä tuotokseen levitetään Internetin kautta.

Menetelmäoppaan tuottamisesta koituu kuluja. Niitä ovat tuottajalle, kuvittaja-taiteilijalle maksettavat palkkiot sekä painokustannukset. Kuluja varten haettiin nuorisotyöhön suunnattua avustusta opetus- ja kulttuuriministeriöltä, OKM:ltä. Saadun avustuksen turvin palkkiot ja painokulut pystyttiin kattamaan. Jokainen myöhemmin Internetistä oppaan PDF-version tulostava vastaa itse kustannuksistaan.

4.7 Menetelmäopas työelämätilaajan näkökulmasta

Haastattelin Katso! -projektin vastuunohjaaja Tiina Västilää oppaan merkityksestä työelämän kannalta. Kulttuuriyhdistys Väristys ry:n tavoitteena on edistää nuorten

kulttuuriharrastamista. Projekti ja sen myötä syntynyt opas tuo Västilän (2011b) näkemyksen mukaan yhdenvertaisen nuorisotyön tekemiseen lisäarvoa, näkyvyyttä, arvostusta sekä osoittaa että taide- ja kulttuurikasvatuksen menetelmät ovat toteutettavissa samalla tavoin kaikkien ryhmien, niin etnisten nuorten, vammaisten sekä muiden vähemmistönuorten kanssa. Ilonen (2009, 9-26) esittelee kyselytutkimusten tuloksia, joissa nuorten vähemmistöjen kokemuksia osallisuudesta on selvitetty. Vastanneet nuoret kokivat olevansa osa nuorten yhteisöä omassa vertaisryhmässään, ja viittasivat omaan haluunsa osallistua samalla lailla, samantapaiseen toimintaan kuin ketkä tahansa nuoret. Nuorten mielissä oman erilaisuuden korostamisen ei tarvitse saada suurta merkitystä nuorisotyössä, vaan olennaisinta on oman mielenkiinnon mukaiseen toimintaan osallistuminen samoista aiheista innostuneiden rinnalla.

Käytännöllisen menetelmäoppaan tuottaminen Katso! -projektin loppuvaiheessa tarkoittaa, että projektista jää nuorten teosten ja luotujen ammattiverkostojen lisäksi elämään jotain konkreettista, jota saman alan ohjaajat ja muut nuorisotyötä tekevät voivat käyttää. Opas on jalkautettavissa muille sekä sähköisen linkin kautta että painettuna. Painettu opas on helposti saatavilla ja menetelmät hyödynnettävissä hetkessä kun lukija suunnittelee toimintaa. Opas on hyödyllinen työkalu, jota jaetaan yhdistyksen sisällä toimiville ryhmille ja ohjaajille sekä yhteistyöverkostojen kautta nuorisojärjestöille, vapaa-ajan harrasteryhmille, maahanmuuttaja- ja nuorisopalveluille ja alalle opiskeleville. (Västilä 2011b.)

Väristys ry:n ja Katso! -projektin toiminta vastuuohjaajan näkökulmasta näyttäytyy syvempänä ja ohjaajana vastaan on tullut sekä lyhyt- että pitkäkestoisesti sitoutuneita ja eri syistä toiminnasta kiinnostuneita nuoria. Uusien piirteiden löytäminen monikulttuuristen nuorten ohjaajana sekä verkostoituminen ryhmän ulkopuolella perheisiin ja nuorten kanssa työskenteleviin muihin ammattilaisiin ovat olennaisia työtä kuvaavia seikkoja. (Västilä 2011a.) Omien havaintojeni perusteella päätin nuorten pitävän toiminnassa tietyistä aiheista. Havaintoja tehdessäni, näin toiminnasta vain tietyn osan. Käytin omia havaintojani ja haastatteluaineisto toimi vahvana tukena kun valitsin olennaisia huomioita otettavia seikkoja monikulttuuristen ryhmien ohjaajalle.

5 ARVIOINTI

Oppaan valmistumisessa oli mukana useita henkilöitä. Opas tuotettiin siten, että vastasin tuottajana kirjallisesta sisällöstä ja ulkoasun ideoinnista. Taitosta ja kuvituksesta vastasi taittaja-kuvittaja Heta Jokinen. Kommentteja sisältöön saatiin oppaan tilaajayhdistyksen vastuuhjaaja Tiina Västilältä. Yhteistyö tarkoitti tiivistä viestittelyä kaikkien kesken ja sitä, että kommentteja sisällön ja ulkoasun osalta jaettiin valmistumisvaiheessa kolmen henkilön kesken. Työtä varten saatiin apurahaa ja sen avulla opas päätettiin kuvittaa ja taitattaa ammattilaisella. Sitä on miellyttävää lukea huolitellun ulkoasun ansiosta. Omilla graafisilla taidoillani en olisi saanut oppaasta lukijan kannalta yhtä houkuttelevaa eikä se silloin palvelisi yhtä hyvin tarkoitustaan.

Koen, että koska tavoitteena on saada opasta levitykseen, ulkoasulla on vaikutusta. Se houkuttelee lukijaa lukemaan oppaan loppuun saakka ja luettavuus säilyy kauemmaksi tulevaisuuteen taittajan ammattitaidolla tehtynä. Ulkoasussa käytettävät kuvat ja värimaailma ideoitiin alkuun kuvittajan kanssa yhdessä. Kuvien aiheiksi tuli Katso! -projektin toimintaa kuten tanssia ja valokuvien ottamista. Ideoinnin jälkeen taittaja-kuvittaja suunnitteli kuvallisen ilmeen ja taiton itsenäisesti. Häneltä työ tilattiin alkusyksyllä, jolloin hänelle jäi aikaa työstää omaa osuuttaan syys-lokakuun aikana.

5.1 Suunnittelu

Työn suunnittelu alkoi aiheen valinnalla huhtikuussa ja koko prosessi päättyi marraskuuhun 2011 Katso! -projektin päätösseminaariin, jonka yhteydessä jaan työtä Jyväskylän alueen nuorisotoimijoille ja maahanmuuttajatyötä tekeville tahoille. Toiminnallisessa työssä työn luonteen vuoksi tapahtuu muutoksia alkuperäiseen suunnitelmaan nähden ja tekijältä vaaditaan joustavuutta ja kykyä tarkentaa muuttuvaa suunnitelmaa työn kuluessa. Aika ajoin on hyvä kerrata, mikä oli alkuperäinen suunnitelma ja miten se muuttuu. Kun tiedostetaan työsuunnitelman muutos, on tarvittavia muutoksia tehtävä mahdollisesti myös toimintamenetelmien

suhteen ja miten työn eteenpäinviemisen prosessi saa uusia piirteitä niiden mukaan. (Vilka & Airaksinen 2003, 22.)

Kirjoittaminen tapahtui vaiheittain, välissä oli viikkojen taukoja, jonka jälkeen aiheeseen palaaminen vaati perusasioiden muistuttamista mieleen. Usean lähteen käsittely eri aikoina toi uusia menetelmiä mukaan pitkin prosessia. Tapahtuvien muutosten huomiointi voi muuttaa työskentelytapaa. Harjoitinkin opasta kootessani eräänlaista työn ja sen tarkoituksen uudelleenmäärittelyä. ToukoFest-kyselyn tuloksia ja menetelmäoppaiden sisältöä vertaamalla muistutin aika ajoin itselleni, millaiselle kohderyhmälle oppaan menetelmät ovat suunnattu. Suunnitteluvaiheessa keskityin enemmän nuoriin menetelmien "saajina" ja heidän toiveisiinsa, kuin ohjaajiin niitä toteuttavana kohderyhmänä. Myöhemmin aloin tarkemmin pohtia opasta ammattilaisen näkökulmasta ja päädyin lisäämään tarkempaa tietoa maahanmuuttajien ohjaajille. Kaiken aikaa sain lukijoilta välikommentteja. Ne antoivat paljon uutta sisällölle koska ne auttoivat minua lähestymään sisältöä vieraamman henkilön kannalta.

5.2 Teksti ja kuvat

Prosessi oli kauttaaltaan soveltavien menetelmien ja uudelleenkirjoittamisen värittämää. Huomasin, että mitä tarkemmin menetelmien käyttömahdollisuuksia pohdin, sitä useampi olisi luonteensa vuoksi soveltunut muunkin otsikon alle. Ne ovat monessa kohdin kahden tai kolmen alueen välimaastossa yhdistellen esimerkiksi liikettä ja musiikkia tai musiikkia ja maalaamista. Koen valintojen onnistuneen otsikoinnin suhteen.

Tekstin kokoaminen useasta lähteestä vaati aikaa, uudelleenkirjoittamista ja mielikuvitusta yleistajuisten menetelmien kirjoittamiseen. Useammasta lähteestä löytyi samankaltaisia menetelmiä, joiden kuvaukset vaativat kunkin parhaiden puolien yhdistämistä yhteen menetelmäkuvaukseen. Monia hyviä menetelmiä tuli vastaan ja osan karsiminen lopullisesta versiosta sivurajan takia oli välillä vaativaa, koska moni niistä olisi ollut hyvin mielenkiintoinen. Oppaan tuottamisen prosessi jatkui vaiheittain teoriaan perehtymisen rinnalla. Koen, että lopulliset valinnat kirkastuivat ja

helpottuivat ajan myötä ja sisällön suhteen valinnat ovat onnistuneita. Tässä suhteessa prosessin ajoittuminen usean kuukauden ajalle teki hyvää. Työhön sai aika ajoin etäisyyttä.

Olen erittäin tyytyväinen oppaan kuvamaailmaan ja väreihin sekä väljään aseteluun. Kuvat keventävät oppaan ulkoasua. Kuvissa on oivalluksia ja ne toistavat sanallisia ohjeita, jolloin lukijan on helpompi visualisoida menetelmän toteuttamista. Pirteät kuvat toivottavasti kannustavat lukijaa toteuttamaan menetelmiä käytännössä. Kuvien tarkoitus on tukea tekstiä. Niiden selkeys ja tarkoitus on hyvä olla helposti tulkittavissa koska ne voivat osaltaan johdatella lukijaa aiheeseen. Kuvien valinnassa kannattaa huomioida katsojan mahdolliset tulkinnat kuvista. (Niinikangas & Laukkanen 2001, 69.)

5.3 Tarvetta objektiivisuudelle?

Avoimuus ja objektiivisuuden tavoittelu on tärkeää toimintatutkimuksessa. Omassa prosessissani osallistuin maahanmuuttajanuorten taidetoimintaan ja keräsin havaintojen kautta tietoa. Havainnoin toimintaa, nuorten reaktioita ja olin osa yhteisöä, josta opasta kokosin. Tänä aikana pyrin muistamaan, mikä olisi hyödyllisintä tietoa lukijalle oppaassa. Luotin siihen, että ulkopuolisten lukijoiden tuella pystyin oikaisemaan kohdat, joissa mahdollisesti painotin vaikkapa tietyn taidealueen menetelmiä oppaassa omien mieltymysteni mukaisesti. Aivan vastaavia oppaita ei vastaan tullut, mutta muiden opinnäytetöiden tuotokset olivat vertailupohjana omalle työlleni. Ammattialalle suunnattuja oppaita tutkimalla etsin apuja oppaan järjestyksen laatimiseen. Lundahlin draamakasvatusta ja luovaa ilmaisua esittelevä työ oli monipuolinen valikoima ilmaisuharjoituksia (Lundahl 2007). Manninen tutki työssään nuoria ja lapsia yhteisötaideprosesseissa ja osallisuuden sekä kuulluksi tulemisen merkitystä. Osana taideprosessia nuoret tulevat kertoneeksi itsestään keskustellen sekä töidensä kautta. Se painottaa nuorten kokemusten ja ohjaajaan luottamisen tärkeyttä. (Manninen 2008.) Aiheeltaan työ on hyvin lähellä omaani. Omassa työssäni nuorten kuuleminen osana toiminnan suunnittelua nousi yhdeksi painopisteeksi.

5.4 Lukijoiden kommentit

Oppaan kirjoitusvaiheessa tekstiosuuteen pyydettiin kommentteja tilaajayhdistykseltä ja hankkeen yhteistyötahoilta Jyväskylän monikulttuurikeskus Glorialta sekä Jyväskylän kaupungin nuorisopalveluiden ohjaajilta. Pyysin kommentteja myös ystäviltäni, jotka antoivat ulkopuolisen lukijan näkökulmaa eivätkä välttämättä tunteneet taidekasvatusta aiheena. Valmistumisvaiheessa tekstiä luki siis usea henkilö.

Alussa pyrin säilyttämään omaa ilmaisutyylini mukana mutta palautteen perusteella selkiytin joitakin sanavalintoja ja yksinkertaistin ohjeenantoja. Kommenteissa toivottiin oppaaseen mahdollisimman selkeää kieltä ja selkeitä ilmaisuja. Menetelmien koettiin olevan kiinnostavia ja osaltaan tuttuja nuorisotyöntekijöille sekä hyviä monikulttuuriseen toimintaan johdattelevina. Kiinnitin huomiota siihen, että opas sisälsi niin kuvallisia, draamaan kuin tanssiin perustuvia menetelmiä. Näitä kulttuuriyhdistyksen työntekijät pitivät olennaisina maahanmuuttajanuorille vaihtelevan kielitaidon takia. Muita merkittäviä asioita olivat lukijan opastaminen monikulttuurisessa nuorisotoiminnassa havaituissa seikoissa ja nuorten osallisuuden ja toiveiden korostaminen toiminnan suunnittelussa. Nämä ohjeet ovat hyödyllisiä nuorisotyön ohjaajille. Ne antavat tietoa siitä, miten nuoria saadaan sitoutettua toimintaan. Vaikka nuoret kertovatkin kokevansa, että ovat osa ryhmää, maahanmuuttajanuorten kohdalla jatkuva toimintaan sitoutuminen vakiinnuttaa kävijämäärää.

6 POHDINTA

Lähdin toteuttamaan Luovuutta! opasta sillä ajatuksella että työstä tulee monipuolinen ja selkeä kokonaisuus, jota ohjaajat läpi ammattikentän voivat soveltaa omiin tarkoituksiinsa. Oppaan tuottajana oman työn tekemistä ohjasi halu tehdä käytännön tasolla hyödynnettävä opas. Oppaan jakaminen alan ammattilaisille Katso! päätösseminaarissa tukee oppaan levittämistä heti sen valmistumisen jälkeen. Opas

leviää Kulttuuriyhdistys Väristys ry:n sisällä, yhteistyökumppaneille alalla ja opiskelijoille. Luovuutta! opasta jaetaan ammattilaisille niin painotuotteena kuin sähköisenä linkkinä.

Alkuperäisenä tavoitteena oli jättää käytännönläheistä materiaalia maahanmuuttajatyön projektista, joka oli sinällään ainutkertainen seudulla. Oppaassa elämään jää kokoelma menetelmiä, joita ohjaaja voi soveltaa tai käyttää annettuja esimerkkejä inspiraationaan. Koen, että materiaalia ja menetelmiä on koottu onnistuneesti oppaaseen. Ohjaajat ja taitelijat, joilla on kokemusta maahanmuuttajatyöstä ja nuorten sitouttamisesta, ovat kokeneet menetelmät hyviksi ja nuoret antaneet niistä myönteistä palautetta. Opasta kannattaa jakaa nuorisopalveluiden piirissä koska se on hyvin monikäyttöinen niin maahanmuuttaja-, kuin muussakin nuorisotyössä. Opas on yleistajuinen eikä sisällä nopeasti vanhentuvaa tietoa.

Opinnäytetyön taustamateriaalin keruun aikana seurasin monenlaista kulttuuritoimintaa Jyväskylässä. Prosessin aikana monikulttuurisen työn tekeminen ja luovien menetelmien käyttö yhdistyivät tavalla, jota en ollut aiemmin kohdannut. Taide- ja kulttuurikasvatus menetelmänä ei ole vielä varsin laajalle levinnyt työtapo monikulttuurisella kentällä. Kokeiluja on kyllä tehty, mutta pysyvänä työmuotona se tekee tuloaan ja opas on yksi näyte käytäntöön sovellettavasta tavasta yhdistää nämä kaksi erikoistunutta alaa. Tutustuin Katso! –projektissa ainutlaatuisen työhön ja näin käytännössä Väristys ry:n puitteissa tarjottavan nuorille mielekästä tekemistä ja luovuuden yhdistämistä siihen. Uskon, että Luovuutta! oppaassa ja opinnäytetyössäni jää nähtäväksi niin monikulttuurisen alan työelämää hyödyttäviä kuin taide- ja kulttuurikasvatuksen alalla sarastavia ja yleistyviä työmuotoja.

Yhteistyön suunnitteleminen ja monen tekijän läsnäolo antoivat minulle valtavasti kokemusta mm. painon kanssa tehtävästä yhteistyöstä ja visuaalisen ilmeen merkityksestä painotuotteessa. Usean henkilön työpanoksen yhteensovittaminen ja aikataulujen hahmottaminen paranivat valtavasti prosessin kuluessa. Työelämälähtöisyys väritti prosessia niin kommenttien kuin ohjauksen kautta. Kommenttikierrosten perusteella työ sai lisää ulottuvuuksia. Ulkopuolisilla tekijöillä koin läpi prosessin olevan olennainen osa kirjoittamistyötä innostavina tekijöinä.

Lisäksi välikommenttien saaminen ja koko opinnäytetyöprosessin ohjaus työelämän puolelta antoivat minulle varmuutta aiheen käsittelyyn ja tarjosivat vankkaa pohjatietoa oppaan sisällön valintaan ja muotoilemiseen.

Opas kasvoi prosessin edetessä suuremmaksi kokonaisuudeksi. Avustusrahapäätös kesken prosessin merkitsi sitä, että oppaaseen voitiin paneutua huolella ja se motivoi minua tarttumaan aiheeseen sekä jatkamaan tarkkaa perehtymistä useisiin menetelmäoppaisiin mahdollisimman monipuolisen kokonaisuuden aikaansaamiseksi. Oppaan jaettavuus ja arvo kasvavat kun työ on sisällöllisesti ja visuaalisesti houkutteleva kokonaisuus.

Oma motivaationi oppaan tuottamiseen säilyi vaihtelevissa työvaiheissa. Perehdyin oppaan asetteluun, tutustuin luovien menetelmien teoriaan ja kirjoitin tekstiä rinnakkain. Antoisana koin mahdollisuuden palauttaa mieleeni oppimiani kokemuksia taide- ja kulttuurikasvatuksesta ja jättää itse suunnittelemani menetelmiä oppaaseen. Opas sopii moneen tarkoitukseen, ja on itselleni tulevaisuudessa mukana kulkeva työkalu. Siinä jätän ammattialan osaamistani näkyviin ja se on edelleen ajankohtainen paljon myöhemmin, jopa vuosien kuluttua.

LÄHTEET

Ahaa! Avaimia monikulttuuriseen kohtaamiseen. Viitattu 15.10.2011. <http://www.ahaavaimia.fi>.

Alasuutari, Pertti 2001. Johdatus yhteiskuntatutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus.

Bardy, Marjatta 2007. Taide keskellä elämää. Nykyaiteen museon julkaisuja 106/2007. Tampere: Like.

Bardy, Marjatta & Känkäinen, Päivi 2005. Omat ja muiden tarinat – Ihmissyyttä vaalimassa. Vammalan kirjapaino Oy: Vammala.

Bourdieu, Pierre & Passeron, Jean-Claude 1977. *Reproduction in Education, Society and Culture*. London: Sage.

Chamberlayne, Prue & Smith, Martin (toim.) 2009. *Art, creativity and imagination in Social Work Practice*. New York: Routledge.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus.

Haapala, Leevi 1999. Taiteilijan muuttuva rooli - yhteisötaidetta 90-luvun Suomessa. - Katoava taide. Hollola: Salpausselän Kirjapaino Oy.

Haapanen, Sinikka & Sava, Inkeri & Vesanen-Laukkanen, Virpi (toim.) 2006. *Voimatarina nuorisotyössä*. Nuorisoasiainkeskus. Helsingin kaupunki.

Harinen, Päivi 2005. Mitähän tekis? Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisusarja 2005.

Heikkilä, Tarja 2004. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.

Hiltunen, Mirja 2009. *Yhteisöllinen taidekasvatus. Performatiivisesti pohjoisen sosiokulttuurisissa ympäristöissä*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Hyyppä, Markku & Liikanen, Hanna-Liisa 2005. *Kulttuuri ja terveys*. Helsinki: Edita Prima Oy.

Ilonen Milla 2009. "Että vois olla siellä missä ne muutkin" Nuorisotyötä tekevien järjestöjen ja vähemmistöryhmiin kuuluvien nuorten käsityksiä ja kokemuksia yhdenvertaisesta nuorisotyöstä. Helsinki: Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry.

Janhunen, Tarja 2006. Sillanrakentajana ohjaajien Voimatarina-työskentelyssä. Teoksessa Haapanen, Sinikka & Sava, Inkeri & Vesanen-Laukkanen, Virpi (toim.) 2006. *Voimatarina nuorisotyössä*. Helsinki: Nuorisoasiainkeskus.

Jussila, Raimo & Ojanen, Eero & Tuominen, Taija (toim.) 2006. Tieto kirjaksi. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Jyväskylän kaupungin nuorisopalvelut. Viitattu 29.9.2011. <http://www.jyvaskyla.fi/nuoriso>.

Jyväskylän seudun lastenkulttuuripoliittinen ohjelma 2005. Jyväskylä: Jyväskylän kaupungin kulttuuripalvelukeskus.

Kalhama, Pilvi 2006. Taide vuorovaikutukseen osallistumisen välineenä. Teoksessa Kalhama, Pilvi & Vartiainen, Pekka (toim.) 2006. Kulttuurista kasvua. Näkökulmia kulttuurikasvatukseen. Humakin oppimateriaalit-sarja C10/2006. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy

Kalhama, Pilvi & Vartiainen, Pekka (toim.) 2006. Kulttuurista kasvua. Näkökulmia kulttuurikasvatukseen. Humakin oppimateriaaleja C10/2006. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino Oy.

Kantonen, Lea. 2005. Telтта - Kohtaamisia nuorten työpajoissa. Helsinki: Taideteollisen korkeakoulun julkaisu A 54.

Kivijärvi, Antti & Harinen, Päivi 2008. "Tärkeäähän se olisi mutta..." Nuorisotoimen johdon näkemyksiä monikulttuurisesta nuorisotyöstä. Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 21.

Kulttuuriklubi Siperia. Viitattu 12.5.2011. <http://www.siperia.info/toiminta>.

Kulttuuripolitiikan strategia 2020. Opetusministeriön julkaisuja 2009:12. Viitattu 18.8.2011. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/opm12.pdf?lang=fi>.

Kuukasjärvi, Anja & Linnossuo, Outi & Sutinen, Jussi (toim.) 2011. Taidetyöskentely arjen näyttämöillä. Teoriaa, menetelmiä ja sovelluksia. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 53. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Laitinen, Hanna (toim.) 2010. Nuorisopalvelujen monikulttuurisuus Hyvinkäällä. Perusselvitys monikulttuurisen nuorisotyön kehittämistä varten. Hyvinkään nuorisopalvelut & HUMAKin Nurmijärven kampus.

Lintervo, Annika Tutkimusnäkökulmia ja menetelmiä yhteisötaidetyöpajoissa. Viitattu 29.7.2011. <http://www.yhteisotaide.net/sivut/taide>.

Lundahl, Raija 2007. Taidekasvatus ja luova ilmaisu. Draamaharjoituksia ja leikkejä.

Manninen, Mervi. 2008. Tarinoita Salaisesta puutarhasta. Lasten osallisuus yhteisötaideprojektissa. Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Mesiäinen, Nina 2006. Tilan rakentaminen luovalle prosessille. Teoksessa Haapanen, Sinikka & Sava, Inkeri & Vesanen-Laukkanen, Virpi (toim.) 2006. Voimatarina nuorisotyössä . Helsinki: Nuorisoasiainkeskus.

Nadeau, Robert 1993. Using the visual art to expand personal reality. Teoksessa Warren, Bernie 1993. Using the creative arts in therapy - A practical introduction. 2. painos. New York: Routledge.

Niemi, Heli 2009. Kotona ja kodittomana – maahanmuuttajataustaisten nuorten paikantumista tutkimusten valossa. Teoksessa Raitakari, Suvi & Virokannas, Elina (toim.) 2009. Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät. Puheenvuoroja asiantuntijuudesta, käytännöistä ja kohtaamisista. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 96.

Niinikangas, Vesa & Laukkanen, Minna 2001. Ajatukset käyttöön. Julkaisijan käsikirja. Turku: Enostone.

Nurminen, Johanna & Turtiainen, Kati (toim.) 2006. Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän maalaiskunnan, Laukaan ja Muuramen monikulttuurisuusohjelma.

Pohjola, Anneli 2009. Nuorisotyön ja sosiaalityön rajapinnoilla. Teoksessa Raitakari, Suvi & Virokannas, Elina (toim.) 2009. Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät. Puheenvuoroja asiantuntijuudesta, käytännöistä ja kohtaamisista. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 96.

Raitakari, Suvi & Virokannas, Elina (toim.) 2009. Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät. Puheenvuoroja asiantuntijuudesta, käytännöistä ja kohtaamisista. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 96.

Sava, Inkeri 2007. Katsomme – näemmekö? Luovuudesta, taiteesta ja visuaalisesta kulttuurista. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Saves, Tuulia 2006. Monikulttuurinen voimatarina. Teoksessa Haapanen, Sinikka & Sava, Inkeri & Vesanen-Laukkanen, Virpi (toim.) 2006. Voimatarina nuorisotyössä. Helsinki: Nuorisoasiainkeskus.

Tulliainen, Johanna 2006. Käytännön työntekijöiden käsityksiä kulttuurisesta nuorisotyöstä. Viitattu 15.7.2011.
<http://www.kulttuurinennuorisotyö.net/tiedostot/kaytannon-tyontekijoiden-kasityksia-kulttuurisesta-nuorisotyosta.pdf>.

Varto, Juha 2005. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Viitattu 8.5.2011.
http://arted.uiah.fi/synnyt/kirjat/varto_laadullisen_tutkimuksen_metodologia.pdf.

Vilkkä, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Väristys ry:n esittely 2011. Julkaisematon lähde. Kulttuuriyhdistys Väristys ry.

Västilä, Tiina 2011a. Katso! -projektin toiminta vastuuhjaajan näkökulmasta. Email soinsa02@yllas.humak.edu 30.08.2011.

Västilä, Tiina 2011b. Menetelmäopas työelämätilaajan näkökulmasta. Email soinsa02@yllas.humak.edu 22.9.2011.

Warren, Bernie 1993. Using the creative arts in therapy - A practical introduction. 2. painos. Routledge, New York.

LIITTEET

Luovuutta! Taide- ja kulttuurikasvatuksen menetelmäopas monikulttuuriseen nuorisotoimintaan. Sähköinen versio Internet-osoitteessa: <http://siperia.info/>.